

Dohányipari termékek mikrobiológiai minőségi jellemzői

II. Cigarettekből identifikált reprezentatív penésztörzsek és jelentőségük

KÁNTOR DEZSŐ, TÓTH JÁNOS* és PERECSENYI ERZSÉBET
Megyei Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet, Debrecen

Érkezett: 1978. június 20.

Bevezetés

A minőségromlást okozó mikroszkopikus gombák különféle kárformákat idéznek elő. *Christensen* és *Kaufmann* (1) a következőket említi meg:

- dohosság, fülledtség,
- elszíneződés,
- biokémiai elváltozások,
- mykotoxin keletkezése,
- súly és élvezeti érték veszteség.

A dohány és dohánygyártmányok esetében mindezek jelentkehetnek, ezért a kiképzést, tárolást és feldolgozást végző üzemek, ill. az ellenőrző laboratóriumok számára ezen kárformák felismerése, megelőzése és végül megszüntetése igen fontos feladat.

Az előző üzemek szempontjából legnagyobb jelentőségük a raktári flóra tagjai, így az *Aspergillus*-, *Penicillium* nemzetségek és a *Mucor*-félék.

Közülük a legalacsonyabb nedvességtartalmú szubsztrátumot az *Aspergillusok* (14–20%), majd a *Penicillium*-ok (18–25%) igénylik, míg a *Mucor*-félék (>30%) meglehetősen nedvesséگیgényesek.

Több szerző (2, 3, 4, 5, 6) munkájából ismert, hogy a szántóföldi-flóra tagjai is (*Alternaria*-, *Cladosporium*-, *Fusarium*-, *Helminthosporium* sp.-ek stb.) átmentődnek a kiképzés során.

Egészségügyi szempontból az előzőekben ismertetett gombacsoportok tagjai veszélyesek lehetnek, mivel toxikus metabolitokat termelő fajok valamennyi csoportban előfordulnak.

Figyelmet érdemel, hogy ezeknek a metabolitoknak a kiképzés és gyártástechnológiai műveletek során (felporzás) rendszeres beinhalálása, per os (szájon át) lenyelése, megbonthatják az ember normál mikroflórájának egyensúlyát, elősegítetik különböző betegségek kialakulását, pl. *allergia*, *dermatophytonok generalizációját* stb. (7, 8, 9).

*Kossuth Lajos Tudományegyetem, Növénytan Tanszék, Debrecen

Minőségmutató cigarettaiból identifikált penészgombák nemzetségek szerinti megoszlása

Sorszám	Nemzetségek	Törzsszám	Összes törzsszám %
1	Penicillium	75	41,2
2	Aspergillus	57	31,2
3	Alternaria	13	7,7
4	Cladosporium	11	6,0
5	Rhizopus	8	4,1
6	Egyéb*	18	9,8

* = Trichotecium roseum

Mycellia sterilia
 Spicaria violacea
 Helminthosporium sp.
 Fusarium sp.
 Mucor sp.

A penészes dohányban humán patogén gomba is jelen lehet, pl. *Aspergillus fumigatus*, ami fogékony szervezetben tüdő-mykózist idézhet elő, propagule inhaláció révén.

A dohánygyári termékek penészflórájára vonatkozó irodalmi adatokat nem találtunk.

Mindezek figyelembevételével kezdtük meg ez irányú vizsgálatainkat, kiemelten a minőségmutató cigarettaik vonatkozásában.

Anyag és módszerek

Vizsgálati anyag

185 db minőségmutató cigaretta (Kossuth, Munkás, Symphonia, Romanc, Fecske) mintából minden esetben izoláltuk a reprezentatív penészgombákat.

Módszerek

A telepképző egység szám meghatározásánál alkalmazott Maláta-agar, Rose-Bengálos-Maláta-agar, Czapek-Dox-agar táptalajokról levett telepek szintenyészetét az utóbbin fejlesztettük ki, 25 °C-on inkubálva.

Az *Aspergillus* gombanemzetség tagjainak izolálására szelektív táptalajt alkalmaztunk. Az ADM = *Aspergillus* Differenciáló Medium-táptalaj (összetétele: 1,6% tripton, 1,0% élesztőkivonat, 0,05% ferricitrát, 30 ppm tetraciklin és 1,5% agar) a mintában levő *Aspergillus*-ok, elsősorban az *Asp. flavus* kitenyésztésére szolgál. Az antibiotikumot mindenesetben a lemezöntés előtt 45–50 °C-ra lehűtött táptalajhoz utólag adtuk.

Jól alkalmazható a Rosebengál-Streptomocinszulfát – Maláta-táptalaj, amin jól nőnek az *Aspergillus glaucus*-csoport tagjai, az *Alternaria* sp., és késlelteti számos baktérium valamint gyorsan fejlődő gomba növekedését.

Az izolált gombák meghatározása minden esetben *Czapek–Dox* táptalajon való tenyésztésük után történt.

A kitenyésztett gombák nemzetségekbe és fajokba sorolásánál *Ubrizsy et Vörös* (10), *Vörös et Ubrizsy* (11) munkáit, az *Aspergillus*-ok elemzésekor *Raper et Fennel* (12), a *Penicillium*-ok identifikálásakor *Raper et Thom* (13) útmutatásait alkalmaztuk.

Eredmények

A minőségmutató cigarettákból 182 penésztörzset határoztunk meg, melyek nemzetségek szerinti megoszlását az 1. táblázat szemlélteti.

A táblázatból látszik, hogy az identifikált fajok 90%-a 5 nemzetséghez tartozik, ezek között a *Penicillium* és *Aspergillus* sp.-ek 72,4%-ot tesznek ki.

A *Penicillium* nemzetségből meghatározott fajok a következők:

- P. méleagrinum*
- P. aurantio candidum*
- P. frequentans*
- P. canescens*
- P. paxilli*
- P. velutinum*
- P. ochraceum*
- P. martensii*
- P. lanosum*
- P. expansum*
- P. lanoso coeruleum*
- P. corylophilum*
- P. tardum*
- P. steckii*
- P. stoloniferum*
- P. brevi-compactum*
- P. brevi-caule*

A törzsek 13,3%-a *P. martensii*, 10,6%-a *P. aurantio candidum*, 8–8%-a *P. expansum* és *P. frequentans* voltak.

Az *Aspergillus* nemzetségből 9 fajt identifikáltunk, melyek a következők:

- Asp. flavus*
- Asp. ruber*
- Asp. cervinus*
- Asp. spinulosus*
- Asp. niger*
- Asp. terreus*
- Asp. fumigatus*
- Asp. amstelodamii*
- Asp. repens*

A törzsek 56%-a *Asp. flavus*, 12,2%-a *Asp. niger* és 10,5%-a *Asp. fumigatus* voltak.

A mintákból izoláltuk még az *Alternaria tenuis*, *Cladosporium herbarum*, *Rhysopus nigricans*, *Mucor mucedo* és *Trichothecium roseum* fajokat.

Következtetések

Vizsgálati eredményeinkből kitűnik, hogy az előkészítés és gyártás folyamán nem küszöbölődnek ki a szántóföldi flóra tagjai (*Cladosporium*-, *Rhysopus*-, *Alternaria* stb.) és uralkodóvá a raktári flóra (*Penicillium* és *Aspergillus* sp.) fajai válnak.

A minőségromlás szempontjából önmagában a penészszám nem meghatározó, lényeges a penészflóra összetétele. A penészgombák kellemetlen szaganyagaikkal (penész, doh, föld, gyógyszerszag stb.) a terméket fogyasztásra alkalmatlanná tehetik. Ilyen szempontból különösen a *Penicillium*-ok jelenléte káros, mivel azok között találjuk a legtöbb szaganyagot képző fajt. Vizsgálataink pedig éppen azt mutatják, hogy ezek a legnagyobb egyed- és fajszámmal előforduló törzsek a cigaretákban.

A meghatározott fajok alapján számolnunk kell a mikotoxinok előfordulásának

lehetőségével, melyek a következők:

Aflatoxin:

- *P. frequentans*
- *P. expansum*
- *Asp. flavus*
- *Asp. fumigatus*
- *Asp. amstelodamii*

Alternaria toxin:

- *Alternaria tenuis*

Citrinin:

- *P. ochraceum*
- *P. expansum*
- *P. steckii*
- *Asp. terreus*

Gliotoxin:

- *P. corylophilum*
- *Asp. fumigatus*

Kójisav:

- *Asp. flavus*
- *Asp. fumigatus*

Patulin:

- *P. expansum*
- *Asp. terreus*

Penicillinsav:

- *P. martensii*
- *P. brevicompactum*

Sterigmatocistin:

- *Asp. flavus*.

Az itt felsorolt toxinok csak előre jelzései előfordulásuk lehetőségének.

Kaminski és mt.-sai (14) vizsgálták, hogy az aflatoxinok túlélnek-e a cigaretták elszívásának folyamatait, valamint, hogy átjuttathatók-e a személybe a füstreszecske vagy gázfázisú elemeivel. Az aflatoxin jelenlétének kimutatása a csikkben, vagy a füstkondezátumokban nem sikerült, ami valószínűtleníti bejutását a szájüregbe vagy a légzőszervekbe indikálható mennyiségben.

Азonos eredményre jutott *Tso et Sorokin* (15) is, akik a károsodott és nem károsodott dohányokat és a belőlük készült cigarettákat vizsgálták szintén negatív eredménnyel.

Ki kell emelni az *Asp. fumigatus* előfordulásának viszonylag nagy gyakoriságát (*Symphonia*, Munkás cigarettákból izoláltak). Jelenléte higiénias szempontból figyelmet érdemel.

Felmerül az a kérdés, hogy egyes gyártmányok esetében kialakulhat-e specifikus penészflóra. Jelenlegi vizsgálataink arra mutatnak, hogy karakterisztikus mikroflóráról általában a cigaretták és nem cigaretta típusok szerint beszélhetünk.

Az ún. raktári flóra kialakulása a raktárakban uralkodó ökológiai tényezőktől függ. Elsősorban ennek tulajdoníthatjuk az *Aspergillus*, de különösen a *Penicillium* fajok igen nagy változatosságát, egy-egy terméknél kevésbé állandó összetételét.

I R O D A L O M

- (1) *Christensen, C. M. & Kaufmann, H. H.*: Grain Storage. The role of funig in quality loss. Univ. Min. Press. Minneapolis, 1969.
- (2) *Yang, H. & Lucas, G. B.*: Appl. Microbiology. 19, 271, 1970.
- (3) *Welty, R. E. & Stout, S. G.*: Tobacco Science, 176/20, 29, 1975.
- (4) *Welty, R. E. & Lucas, G. B.*: Appl. Microbiology, 17, 360, 1968.
- (5) *Welty, R. E. & Lucas, G. B.*: Appl. Microbiology, 16, 851, 1968.
- (6) *Welty, R. E., Lucas, G. B., Fletcher, I. T., Yang, H.*: Appl. Microbiology 16, 1309, 1968.
- (7) *Fejér, E.* et al.: Orvosi mykológia, Budapest, 1957.
- (8) *Galgóczy, I.*: Bőrgombák és gombás bőrbetegségek, Budapest, 1975.
- (9) *Szodora, L.*: Az orvostudomány aktuális problémái. Budapest, 3, 1972.
- (10) *Ubrizsy, G. & Vörös, I.*: Mezőgazdasági mykológia, Budapest, 1968.
- (11) *Vörös, J. & Ubrizsy, G.*: A penészgombák. Mucorales. Hyphomycetes. Kultúrflóra, I./8. Budapest, 1960.
- (12) *Raper, K. B. & Fennel, D. I.*: The genus *Aspergillus*. The Williams and Wilkins Co. Baltimore, 1965.
- (13) *Raper, K. B. & Thom, C.*: A manual of the *Penicilla*. The Williams and Wilkins Co. Baltimore, 1949.
- (14) *Kaminski, J. C.* et al.: Tabakforshung, 4, 189, 1970.
- (15) *Tso, T. C. & Sorokin, T.*: Tabakforschung, 1, 18, 1967.

МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА ПРОДУКТОВ ТАБАЧНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ. II.

Репрезентативные плесневые штаммы идентифицированные из сигарет
и их значение

Д., Кантор, Й. Том и Э. Перечни

Авторы исследовали состав плесневой флоры сигарет выпускаемых в оборот в Венгрии. Ознакомляют сорта доминантной амбарной флоры (*Пенициллиум*, *Аспергиллус* и т.д.) идентифицированных полевых (*Ризопус*, *Цладоспориум*, *Алтернария* и т.п.). Приводят учитываемых микроорганизмов. Подтверждают, что из сигарет можно выявить гуманные патогенные *Асп. Фумигатус*.

MIKROBIOLOGISCHE QUALITATIVE KENNZEICHEN DER PRODUKTE
DER TABAKINDUSTRIE. II. DIE IN ZIGARETTEN IDENTIFIZIERTEN
REPRESENTATIVEN SCHIMMELSTÄMME UND IHRE BEDEUTUNG

D. Kántor, J. Tóth and E. Perecsényi

Die Zusammensetzung der Schimmelflora der in Ungarn in Verkehr gebrachten Zigaretten wurde untersucht. Die identifizierten Typen der von den Ackerfeldern überführten Flora (*Rhizopus*, *Cladosporium*, *Alternaria* sp.) und die Typen der herrschenden Lagerflora (*Penicillium*, *Aspergillus* sp.) werden beschrieben. Es wird auf die berücksichtbaren Mycotoxine hingewiesen. Es wurde bestätigt, dass das humane pathogene *Asp. fumigatus* in den Zigaretten nachweisbar ist.

MICROBIOLOGICAL QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF PRODUCTS
OF THE TOBACCO INDUSTRY. II. REPRESENTATIVE MOULD STRAINS
IDENTIFIED IN CIGARETTES AND THEIR SIGNIFICANCE

D. Kántor, J. Tóth and E. Perecsényi

The composition of the mould flora of cigarettes put in circulation in Hungary was investigated. A list is given of the identified species of the transferred field flora (*Rhizopus*, *Cladosporium*, *Alternaria* sp.) and the predominant species present in the storehouses (*Penicillium*, *Aspergillus* sp). Also the mycotoxins to be taken into account are mentioned. The human pathogen *Asp. fumigatus* proved to be detectable in the cigarettes.